

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kriteriální model DVPP v oblasti metodické práce pedagogů s žáky se SPUCH na základních školách

(výstupní studie)

Zdroj: kritická analýza DVPP „Základy metodické práce s žáky se SPUCH na základní škole“ v rámci projektu ŠBP reg.č. CZ.1.07/1.2.00/14.0130, provedená s využitím dotazníkového šetření s 26 účastníky akreditovaného programu DVPP, se zkušenostmi autorů, tutorů a lektora z evaluace programu v období ledna-března 2013

Autoři modelu: Doc. PaedDr. Hádková, Ph.D., doc. PaedDr. Hájková, Ph.D., RNDr. Houžvičková Šolcová, Mgr. Tomická, Ph.D., Mgr. Kasílová, Ing. Zrzavecký, PaedDr. Holdová

1. Obecná kritéria DVPP

Programy zaměřené na posílení znalostí a zkušeností pedagogů v oblasti vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení jsou obecně nejžádanějšími programy DVPP v českém celoživotním vzdělávání pedagogů všech typů a stupňů škol. Program DVPP Školou bez překážek svým metodickým zaměřením zcela odpovídal obecným kritériím stanoveným MŠMT pro oblast DVPP (DVPP MŠMT ČR, 2013)

I.kritérium: struktura kurzu:

Z hlediska doporučené struktury kurz obsahoval definici studijních cílů, přehlednou strukturu s vyznačením kapitol a subkapitol, kontrolních úseků a dílčích studijních aktivit, metodické návody ve smyslu úvodů do kapitol, shrnutí, zahrnoval multimediální komponenty (videosekvence), odkazy na doplňkové a rozšiřující zdroje. Kurz obsahoval pět lekcí, zaměřených na metodické aspekty vybraných SPU, metodiky práce s těmito žáky a jejich podporu při jazykové výuce. Kurz umožňoval účastníkům procházet individuálním tempem ,

nezávisle na ostatních, své dotazy na studovanou problematiku mohli směřovat k tutorovi či lektorovi odpovídající lekce.

Doporučení pro programy DVPP v I.oblasti:

Na základě soustředěných zkušeností a zpětné vazby účastníků doporučujeme do podobného kurzu DVPP v e-learningové podobě ještě zařadit:

- komentáře metodického vedení studujícího (zejména orientační přehledy k průběhu kurzu, doporučený čas pro jednotlivé části, nápovědu apod.)
- větší množství simulačních komponent (náhledů, názorů, animací)
- odlehčující prvky pro snazší orientaci v textech, pro relaxaci a zkvalitnění designu kurzu
- použití příkladů z praxe

II.kritérium: aktivizace studujícího v DVPP:

Kurz zahrnoval prostor pro produktivní komunikaci účastníka s tutorem a přivedl účastníky k aktivní spolupráci na spoluutváření jeho obsahu zejména v 1.lekci, kde účastníci hodnotili a komentovali videosekvence věnované příkladům z praxe. Účastník byl aplikací často naveden k pokračování v kurzu, eventuelně k opakování lekce na základě výsledků v subtestech, aniž by musel čekat na zhodnocení lektora. Lektor hodnotil účastníka kurzu vždy na výstupu, kde každý úspěšný absolvent získal certifikát.

Doporučení pro programy DVPP v II.oblasti:

- zavedení corporate workspace pro aktivní výměnu informací a zkušeností účastníků mezi sebou v průběhu kurzu DVPP

III. kritérium: hodnocení kurzu a zpětná vazba od účastníků:

V kurzu byla transparentně nastavena pravidla účasti a úspěšné účasti, jakož i kritéria hodnocení a činnosti vedoucí k hodnocení práce a výsledků účastníka. Účastníkům byla průběžně poskytována zpětná vazba k jejich průběhu kurzu. V případě požadavků účastníků byly poskytovány doplňkové texty k pochopení látky a informací obsažených v základních textech. Vstupní úroveň znalostí účastníků nebyla hodnocena a kurz na ni tedy nenavazoval.

Doporučení pro programy DVPP v III.oblasti:

- zajištění možnosti sebehodnocení účastníka a sledování vlastního postupu učení;
- nastavení různých vstupních úrovní kurzu na základě vstupního hodnocení znalostí účastníka

IV. kritérium: vhodnost zaměření DVPP v kontextu priorit ve vzdělávání pedagogů

E-learningový kurz DVPP „Základy metodické práce s žáky s SPUCH na základní škole“ byl určen pracovníkům v regionálním školství – pedagogům a poradenským pracovníkům, kteří mají zájem na prohloubení vlastních znalostí v oblasti metodické práce s žáky se specifickými poruchami učení a chování (SPUCH).

Dle zpětnovazebních dotazníků odpovídalo zaměření kurzu potřebám a zkušenostem účastníků a pomohlo jim utřídit si poznatky o SPUCH. K otázce, co jim v daném kurzu chybělo, odpovídali nejčastěji:

- bližší specifikace práce s pomůckami pro dyskalkuliky
- podrobnější popsání Aspergerova syndromu
- problematika nevidomých a neslyšících s SPUCH
- pomoc asistenta u dětí s SPUCH
- rozsáhlejší práce s dětmi s SPCH
- metody klasifikace žáků s dyslexií, dysgrafií a dysortografií
- problematika třídního klíma ve třídách s žáky s problémovým chováním v důsledku specifické poruchy
- problematika nespolupracujícího rodiče
- možnosti ovlivňování projevů ADHD při výchovném vedení

V. kritérium: identifikace cílové skupiny pedagogů – uživatelů e-learningu k SPUCH

100 % uživatelů motivovaných přímou prací s žáky se SPUCH na ZŠ byly ženy s délkou pedagogické praxe více než pět let. 57% účastníků mělo předchozí zkušenost s přípravou v kurzu DVPP v oblasti SPUCH (34% obecně o SPUCH, dále v etopedicky zaměřeném, k diagnostice SPUCH, ke grafomotorice apod.)

Obvyklá délka absolvovaných programů DVPP byla semestr, jednalo se o programy prezenční.

Obvyklé výhrady k e-learningové formě DVPP: málo osobní, nemožnost probrat aktuálně vystávající otázky, osobní dotazy, nemožnost osobní diskuze s autory, formálnost, náročnost, náročnost na vybavení PC. Pro současné pedagogy z regionů ČR může být ještě dnes problémem přístup k internetu, kontaktní výuky s lektorem je pro ně přirozenější, lépe ji vstřebávají.

Kvalita a rychlost je do značné míry závislá na možnostech komunikace s lektory. Doporučením může být místo neosobní komunikace mailem periodicky uspořádat sezení s lektory, které poskytne možnost probrat osobní dotazy k obsahům látky v lekcích.

Argumenty ve prospěch formy programu : Výuka vhodně připravená na počítači nabízí snadno použitelný proces přípravy učitele z prostředí domova. Její možnosti obsahové jsou mnohonásobně větší, než nabízí výuka s použitím klasických tištěných studijních opor. V e-learningu prakticky neexistuje omezení, co se týče výukových videí, názorných animovaných výukových prvků, automaticky generovaných i automaticky vyhodnotitelných testů a

VI. kritérium: náročnost a splnitelnost programu

Program byl pro pedagogy základních škol a poradenské pracovníky poměrně náročný vzhledem k obsažené problematice z oblasti speciální pedagogiky a k množství doporučené literatury, přihlášených bylo celkově 177, kurz úspěšně dokončilo 65, tj. 36,7%.

Doporučení pro oblast VI.:

Možnost adaptace obsahu výuky, která by upravila obsah a prezentaci obsahu výuky tak, aby co nejvíce odpovídaly aktuálním individuálním potřebám uživatele, čímž by se optimalizováno učení z kvalitativního i časového hlediska. Tento způsob adaptace zahrnuje například dynamickou změnu struktury obsahu výuky, přizpůsobení navigačních prvků ve výukovém materiálu a dynamickou selekci částí výukového materiálu.

Adaptace vyhledávání a sestavování výukových materiálů na základě zjištěných charakteristik a cílů uživatele by umožnila vybrat z doplňujících distribuovaných zdrojů takové materiály, které jsou pro daného uživatele aktuálně nejpřínosnější (bylo částečně využito v lekci SPU a jazyky).

2. Specifická kritéria

K problematice SPUCH se na trhu odborné literatury vyskytuje poměrně rozsáhlá nabídka titulů vhodných pro studium pedagogů. Čas věnovaný přípravě pedagoga na práci s žáky se SPUCH je však omezený a možnost kurzů a programů DVPP využívaných na základních školách k této problematice rovněž. Situace je tristní zejména u pedagogických pracovníků v regionálním školství. Pouze každý 4. pedagog se v průběhu své pracovní praxe někdy zúčastní kurzu DVPP zaměřeného na tuto problematiku. Žáka s některým typem SPUCH, jak pedagogové shodně vypovídali v evaluaci, má ve třídě přitom každý pedagog.

V kontextu specifických kritérií vztažených na výuku problematiky SPUCH definujeme „specifická kritéria DVPP:

I. **Specifické kritérium aktuálnosti a návaznosti poznatků kurzu DVPP na praktickou zkušenost pedagoga s výukou žáků se SPUCH**

Pro aktuálnost poznatků obsažených v lekcích DVPP bylo osloveno několik současně nejvydávanejších autorů učebnic a odborných publikací k problematice SPUCH v ČR. Obsahy lekcí byly konzultovány s předními světovými odborníky na školní problematiku SPUCH (D.Evans, G.Reid, P.Ondráček, M.Bogdanowitz), z českých autorů se na přípravě obsahů podílely Jucovičová, Žáčková, Strnadová, Novotná aj. Pro návaznost na osobní praktickou zkušenosti pedagogů v DVPP byly do lekcí zařazeny praktické videoukázky, ke kterým pedagogové přiřazovali komentáře. Videoukázky byly zaměřeny na témata k překonávání obvyklých mýtů v posuzování SPUCH se zvláštním významem pro školní vyučování. Výsledky takto názorně a specificky pojaté výuky v e-learningu uvádíme v přehledu témat a výsledků:

Téma jazyků a SPU : video **Erik a jazyky**

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

počet souhlasných odp.
z celk.počtu dpovědí relativní četnost

Snížená očekávání pedagogů vůči žákům se SPU mohou způsobit, že se těmto žákům automaticky nedává šance na úspěch v kterékoliv vědomostní oblasti...	39/53	(74%)
I žáci s poruchami učení mohou být nadaní v oblasti osvojování si cizího jazyka...	43/53	(81%)
V případě, že je žák s SPU neoprávněně zařazen do skupiny „slabších žáků“,	28/53	(53%)

měla by rodina zasáhnout...		
Někdy nečiní cizí jazyk žákům s SPU takové potíže jako čeština...	28/53	(53%)
Dospěl/a jsem k jinému závěru	3/53	(6%)

Závěr: názornost videoukázky přivedla účastníky k přijetí faktu, že žák s SPUCH má být podporován v oblasti výuky cizích jazyků a že SPU sama o sobě nemusí být překážkou v osvojování cizího jazyka.

Téma nespecifických výchovných jevů : video **Erik a agrese:**

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

počet souhlasů.
z celk.počtu

relativní
četnost

	počet souhlasů. z celk.počtu	relativní četnost
Žáci se SPU jsou někdy ostatními spolužáky vnímáni jako outsideři třídy...	38/52	(73%)
Žák s SPU může prožívat pocit méněcennosti, když ho spolužáci díky jeho problémům vnímají jako hloupého...	41/52	(79%)
Žáci s SPU se může snažit zviditelnit a získat pozici ve třídě cestou agresivního chování...	36/52	(69%)
Žák s SPU, který trvale nepřekonává své spolužáky vědomostmi, se nad nimi může pokusit vítězit silou	28/52	(54%)
I žáci, kteří v „akademických“ činnostech ve škole nejsou úspěšní, mohou vynikat ve sportu nebo ve výchovných předmětech.	40/52	(77%)
Když rodiče žákovi s SPU „vyšlapávají cestičku“ a on se setkává ve škole s jiným přístupem, vzniká problém, kdy se žák snaží získat hyperprotekcii i ve škole	10/52	(19%)
Dospěl/a jsem k jinému závěru	1/52	(2%)

Závěr: názornost videoukázky přivedla účastníky k pochopení podstaty výchovných obtíží u žáků se SPUCH, zejména projevů agresivity a v možnostech, jak těmto projevům v rámci třídy předcházet.

Téma kompenzačních mechanismů a strategií učení žáků s SPU : video **Honza a literatura**

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

souhlasné odp.
z celk.počtu odp.

relativní
četnost

	souhlasné odp. z celk.počtu odp.	relativní četnost
Učitelé mohou poskytnout pouze obecné návody, jak je možno s poruchou pracovat	45/128	(35%)
Vytvářet kompenzační pomůcky „na míru“ je individuálním úkolem žáka a jeho rodiny, protože každý žák s SPU potřebuje něco jiného	42/128	(33%)
K vytváření mnemotechnických strategií a pomůcek by osvědčeným návodem mohl přispět učitel	98/128	(77%)
Aby si na účinné mnemotechnické strategie a pomůcky přišel žák s SPU sám bez pomoci a rady učitele je nehorázný požadavek školy	56/128	(44%)
Školy by mohly na téma mnemotechnických strategií v učení pro žáky s SPU vytvořit samostatný kroužek (nepovinný předmět) nebo tomuto věnovat čas na začátku školního roku..	70/128	(55%)
Dospěl/a jsem k jinému závěru	30/128	(23%)

Závěr: názornost videoukázky přivedla pedagogy k přijetí významného faktu, že oni sami musí být tvůrci a edukátory v přípravě výukových strategií zaměřených na překonávání problémů SPUCH.

Téma skupinové a individuální integrace žáků se SPUCH: video **Honza a šikana**

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

počet souhlasných odp.
z celk.počtu relativní
četnost

Není šťastné řešení spojit výuku žáků s SPU a SPCH v jedné třídě a oddělovat je od většiny žáků ve škole...	37/50	(74%)
Učitelé musí hlídat chování žáků s SPU a SPCH vůči sobě navzájem a předcházet šikaně...	40/50	(80%)
Je potřeba důsledně vysvětlovat, proč má žák s SPU jiné zadání samostatné práce či jinou formu zkoušení, aby jej spolužáci neobvinili s protekce...	41/50	(82%)
Zdrojem šikany může být obecná nedůvěra žáků k odlišnosti žáka a závist...	40/50	(80%)
Dospěl/a jsem k jinému závěru	3/50	(6%)

Závěr: videoukázka vedla ke zvláště významnému výsledku - přesvědčila pedagogy o smysluplnosti individuální integrace a inkluze žáků se SPUCH ve třídách zákl.škol a současně o riziku seskupování žáků s SPUCH do tříd pro ně zvláště zřizovaných

Zuzana a čtení :

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

počet souhlasných odp.
z celk.počtu odpovědí tj.relativní počet

Tím, že se žák učí číst s přednesem (deklamovat text) , tak více text vnímá a lépe si jej zapamatuje.	30/51	(59%)
Je možné se s poruchou vyrovnat dobře, pokud na sobě žák pracuje...	41/51	(80%)
Pro zlepšení je důležitá vůle, píle a odhodlání žáka	44/51	(86%)
Někteří žáci své potíže schovávají za to, že je čtení nezajímá, a dá práci, je pro čtení zaujmout - většinou to bývají kluci	33/51	(65%)
Bylo by dobré Zuzaninu výpověď ukázat přímo žákům, kteří mají problémy se čtením...	38/51	(75%)
Dospěl/a jsem k jinému závěru	5/51	(10%)

Téma kompenzací SPUCH: video **Zuzana a strategie**

Predikce odpovědí- pedagogové z praxe / zš

počet souhlasných odp.
z celk.počtu relativní
četnost

Je nebezpečí, že porucha zůstane dlouho nerozpoznána a nediagnostikována	30/48	(63%)
Při vyšší inteligenci žáka a schopnosti žáka problém kompenzovat si učitelé ani nemusí povšimnout, že trpí nějakou poruchou učení	41/48	(85%)
Neznalost pravé příčiny problémů s učním může způsobovat hluboké frustrace žáka a tím i jeho pochybnost o vlastní kvalitě na celý život...	43/48	(90%)
Učitelé prvního stupně základní školy by měli být lépe připravováni na podchycení možných specifických problémů v učení a v jejich nápravě ...	34/48	(71%)

Dospěl/a jsem k jinému závěru	3/48	(6%)
-------------------------------	------	------

Závěr: videoukázka dovedla pedagogy k závěru, že pedagog musí plnit současně též funkci diagnostika ve třídě a orientační diagnostiku SPUCH ovládat v zájmu minimalizace škod způsobených nerozpoznanou SPUCH u žáka.

II. Specifické kritérium započitatelnosti a udržitelnosti poznatků z kurzu DVPP k SPUCH

Udržitelnost poznatků je v e-learningu dána možností přístupu k lekcím a k odborné literatuře i po absolvování kurzu DVPP, provázaností studovaných jevů s každodenní výukovou praxí pedagoga, v níž si teoretické poznatky ověřuje a doplňuje.

Soubor výše uvedených obecných i specifickým kritérií pro přípravu programů DVPP v e-learningové podobě se zaměřením na SPUCH byl zpracován s využitím poznatků a zkušeností z přípravy, realizace i evaluace kurzu DVPP „Základy metodické práce s žáky s SPUCH na základní škole“ a může sloužit jako kritériální model pro přípravu DVPP v oblasti problematiky specifických poruch učení a chování.